

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Marii Wąsickiej-Sroczyńskiej
„Parlamentarne partie polityczne wobec nadawców
publicznych w III Rzeczypospolitej Polskiej”

PRZYGOTOWANEJ POD KIERUNKIEM

PROF. UAM DRA HAB. TADEUSZA WALLASA

PRZY WSPARCIU PROMOTORA POMOCNICZEGO DRA BARTŁOMIEJA SECLERA

Recenzja odnosi się do następujących elementów: znaczenia problematyki badań, ważności i istotności podjętego tematu; struktury rozprawy; zawartości merytorycznej; zastosowanej metodologii i przebiegu badań; formalnych aspektów pracy. Na końcu zaprezentowana została konkluzja, dotycząca dopuszczenia rozprawy do dalszego procedowania.

Praca Marii Wąsickiej-Sroczyńskiej stanowi usystematyzowaną, pogłębioną analizę mechanizmów wzajemnych relacji, zachodzących pomiędzy parlamentarnymi partiami politycznymi i nadawcami publicznymi w Polsce. Rozprawa ma charakter przeglądowy – systematyzujący wiedzę – i jednocześnie jest pracą problemową. Autorka uwzględniła w badaniach złożoność, ewolucję, dynamikę i wieloaspektowość podjętej problematyki. Zrealizowała bardzo ambitny projekt badawczy, obejmujący okres od 1989 do 2015 roku. Już w tym miejscu chciałabym podkreślić i docenić wkład pracy, jaki Doktorantka włożyła w to przedsięwzięcie oraz niezwykłą rzetelność, jaką wykazała się przy prezentacji wyników badań.

ZNACZENIE PROBLEMATYKI BADAŃ

Problematyka recenzowanej rozprawy mieści się w obszarze zainteresowań nauk o polityce oraz nauk o mediach. W wymiarze ogólnym praca dotyczy relacji zachodzących między polityką a mediami, systemem politycznym a systemem medialnym, podmiotami politycznymi i medialnymi, funkcjonującymi w ramach systemu demokratycznego.

Pani Maria Wąsicka-Sroczyńska podjęła temat ważny i niezmiennie aktualny. Badanie przemian politycznych stanowi bowiem nieustające wyzwanie dla nauk społecznych i humanistycznych. Dynamika zmian zachodzących we współczesnych demokracjach, wymusza stałą obserwację aktorów politycznych i analizę ich zachowań. Wzajemne zależności podmiotów politycznych i medialnych były i są przedmiotem zainteresowania wielu badaczy. W literaturze politologicznej i medioznawczej sformułowano wiele koncepcji i paradygmatów dotyczących mechanizmów tych relacji. Pani Maria Wąsicka-Sroczyńska wykorzystała ten dorobek (I i II rozdział pracy) i jednocześnie ograniczyła swoje rozważania do poziomu instytucjonalnego – partii politycznych i nadawców publicznych, skupiając swą uwagę na obserwacji zachowań i decyzji konkretnych podmiotów oraz – co szczególnie ważne – na analizie przemian we wzajemnych relacjach tych podmiotów, w określonym systemie demokratycznym, w perspektywie wieloletniej. Takie podejście do problemu czyni z recenzowanej pracy dzieło o dużym znaczeniu dla polskiej nauki.

Na osobne podkreślenie zasługuje okres objęty analizą. Już samo zestawienie danych na temat przemian prawnych, instytucjonalnych, strukturalnych i osobowych w obrębie analizowanego zagadnienia (od początku przemian systemowych w Polsce aż do ostatnich wyborów parlamentarnych) stanowi o istotności recenzowanej rozprawy.

STRUKTURA I ZAWARTOŚĆ MERYTORYCZNA ROZPRAWY

Konstrukcja wewnętrzna pracy ma układ problemowy. Wstęp zawiera wszystkie elementy, zwyczajowo wymagane w tej części rozprawy. Autorka czytelnie przedstawia założenia dysertacji, jej zawartość, hipotezy i pytania badawcze, przebieg badań oraz zwraca uwagę na wieloaspektowość podjętej problematyki. Bardzo pozytywnie oceniam to, że we wstępie przywołane zostały najważniejsze koncepcje teoretyczne, które stanowiły dla Autorki punkt wyjścia do analizy, i które wykorzystała w celu doprecyzowania przedmiotu badań (s. 10, 11). Pani Wąsicka-Sroczyńska umiejętnie zaprezentowała w ten sposób przyjętą perspektywę badawczą, zastosowaną metodologię oraz ramy teoretyczne pracy. Bardzo przydatny jest wykaz skrótów umieszczony zaraz po wstępie.

Praca składa się z pięciu rozdziałów, stanowiących logiczną całość. Każdy z nich kończy się podsumowaniem, w którym przedstawiono najważniejsze wnioski z rozważań i analiz w nim zawartych. Pierwsze trzy rozdziały mają charakter czysto teoretyczny. Należy podkreślić, że zostały one bardzo dobrze skonceptualizowane. Każdy z nich wyznacza kategorie badawcze do analizy systemowej i porównawczej, które są kluczowymi metodami wykorzystanymi przez Autorkę.

W pierwszym rozdziale podjęte w pracy zagadnienie przedstawione zostało na poziomie najszerszym. Autorka zaprezentowała wzajemne relacje polityki i mediów masowych

w kategoriach systemowych. Zoperacjonalizowała podstawowe pojęcia, tj. „system polityczny” i występujące w jego obrębie: „(pod)system partyjny”, „system medialny” oraz „komunikowanie polityczne”. Ważnym elementem tego rozdziału jest przegląd i zestawienie najważniejszych wyników analiz, prowadzonych przez badaczy komunikowania politycznego, na temat wzajemnego oddziaływania na siebie sfery mediów i sfery polityki, a także przedstawienie ewolucji w podejściu do badań nad rolą mediów we współczesnych demokracjach oraz do analizy zjawisk, występujących między sferami mediów i polityki.

W rozdziale drugim analizowana problematyka zaprezentowana została z perspektywy polityki medialnej. Autorka skupiła się w nim na opisanu podmiotów medialnych, logiki i warunków ich funkcjonowania. Zdefiniowała pojęcie nadawcy publicznego w systemie demokratycznym, uwzględniając polskie uwarunkowania w perspektywie porównawczej (w kontekście odmiennych wzorców zagranicznych nadawców publicznych, reprezentowanych przez brytyjskie BBC, włoskie RAI oraz francuskie Radio France i France Télévision).

Konsekwentnie – zgodnie z założeniami badawczymi – rozdział trzeci poświęcono podmiotom politycznym: polskim partiom parlamentarnym. Przedstawiona została ewolucja polskiego systemu partyjnego w perspektywie chronologicznej, której etapy wyznaczają przez kolejne wybory parlamentarne po 1989 roku. Bardzo wysoko oceniam koncepcję badań, którą przyjęła Doktorantka oraz skrupulatność w ich realizacji. Z jednej strony Autorka prześledziła losy wszystkich partii parlamentarnych, które w konsekwencji wyborów zyskiwały bądź traciły swoją pozycję w systemie rządzenia w badanym okresie, z drugiej zaś przeanalizowała programy wyborcze parlamentarnych partii politycznych pod kątem zawartych w nich odniesień do regulatora – KRRiT i do nadawców publicznych. Tak sprofilowane kategorie badawcze pozwoliły na stworzenie bazy do badań właściwych, których celem była analiza wzajemnych relacji polskich partii parlamentarnych i nadawców publicznych.

Kolejne dwa rozdziały podporządkowane zostały realizacji celu badawczego rozprawy. Czwarty rozdział zawiera wnikliwą, uporządkowaną chronologicznie, analizę stosunku polskich parlamentarnych partii politycznych wobec KRRiT. Autorka szczegółowo omawia w nim kolejno: dokumenty zmierzające do opracowania ustawy o radiofonii i telewizji, dokumenty mające na celu zreformowanie ustawy medialnej (1993-2004) oraz dokumenty z lat 2005-2015, na podstawie których uchwalono nowelizację ustawy o radiofonii i telewizji, zmieniającą zasady funkcjonowania KRRiT i nadawców publicznych. Już samo zestawienie i scharakteryzowanie wszystkich źródeł prawnych, dotyczących KRRiT oraz nadawców publicznych ma olbrzymi walor poznawczy. Przeprowadzona – według wyznaczonych kryteriów – systematyczna analiza tych dokumentów jest jednym z najistotniejszych walorów pracy.

Rozdział piąty jest kontynuacją analizy zaprezentowanej w rozdziale poprzednim. Przedstawia wyniki badań materiałów partyjnych i interwencji podejmowanych przez ugru-

powania parlamentarne (w poszczególnych kadencjach) w zakresie zmian personalnych, zachodzących w KRRiT i we władzach nadawców publicznych. Jest to – moim zdaniem – najbardziej wartościowy poznawczo fragment rozprawy, w którym Autorka przedstawia dominujący schemat zachowań partii parlamentarnych wobec regulatora oraz nadawców publicznych.

W zakończeniu, które – podobnie jak wstęp – zawiera wszystkie elementy zwyczajowo wymagane w takiej części rozprawy (czyli odpowiedzi na postawione pytania badawcze i weryfikację hipotez) Autorka z sukcesem zaprezentowała prognozę możliwych kierunków rozwoju stosunków łączących parlamentarne partie polityczne i nadawców publicznych. Na końcu pracy zamieszczona została obszerna bibliografia.

Reasumując – bardzo wysoko oceniam strukturę i wartość merytoryczną rozprawy. Kolejność i podział treści rozdziałów są przejrzyste i logiczne. Praca została świetnie skonceptualizowana i konsekwentnie podzielona według przyjętych założeń, co znajduje odzwierciedlenie w układzie pracy. Jest to jeden z licznych walorów rozprawy.

PODSTAWY TEORETYCZNE PRACY

Jak napisałam wcześniej Doktorantka w sposób wyczerpujący dokonała przeglądu teorii i koncepcji, stanowiących podstawę teoretyczną rozprawy. Z powodzeniem wyróżniła paradygmaty relacji, łączących politykę i media masowe, które zostały opisane w literaturze przedmiotu. Za punkt wyjścia uznała typologię relacji mediów i polityki wyodrębnioną przez Urliha Sarcinelli'ego a następnie – w poszukiwaniu wyjaśnień odnoszących się do poszczególnych czterech typów tych relacji – dokonała przeglądu literatury zagranicznej i polskiej. Rozważania te poprzedziła wnikliwym omówieniem teorii systemowych i skonceptualizowaniem podstaw teoretycznych badań oraz skrupulatną analizą literatury, dotyczącej procesu komunikowania politycznego. Na uwagę zasługuje schemat 1, zamieszczony na 28 stronie doktoratu, który dobrze obrazuje przyjętą w pracy perspektywę teoretyczną. Należy docenić także umiejętność Autorki w zakresie problemowego doboru koncepcji, które uznała za kluczowe dla podjętego przez siebie zadania badawczego. Doktorantka trafnie uzasadniła wykorzystane w badaniach ustalenia teoretyczne i empiryczne Freda Sieberta, Theodora Petersona i Wilbura Schramma z 1956 roku (s. 38-42), Jaya Blumlera i Michaela Gurevitcha z 1995 roku (s. 43-49) oraz Daniela C. Hallina i Paolo Manciniego z 2004 roku (50-55). Usystematyzowane, świadome rozważania teoretyczne, zaprezentowane przez Marię Wąsicką-Sroczyńską, można uznać za wzorcowe i godne naśladowania przez młodych naukowców przygotowujących rozprawy.

Rozumiejąc przyjętą w pracy perspektywę instytucjonalną chcę jednak zwrócić uwagę na jeden aspekt teoretyczny, który budzi we mnie chęć polemiki. Jest nim klasyczne

podejście do roli obywateli w komunikowaniu politycznym. Autorka określa ich (cytu-
jąc Bogusławę Dobek-Ostrowską, 2011) jako „słabe ogniwa” tego procesu (s. 9, 34-35).
Warto odnotować, że ostatnia dekada przyniosła – nie tylko w Polsce – znaczącą zmianę
w zakresie decydowania politycznego. Zarówno sformalizowane, jak i niesformalizowane
instytucje obywatelskie, a także pojedynczy obywatele coraz częściej stają się inicjatora-
mi zmian i uczestnikami procesów decyzyjnych, również na poziomie instytucjonalnym.
Doktorantka przyjmuje, że komunikowanie polityczne jest „celowym komunikowaniem
dotyczącym polityki” (s. 35). Jeśli tak, to również obywatele i ich reprezentacje należy
dzisiaj traktować jako równorzędnych, aktywnych aktorów komunikowania politycznego.
W myśl współczesnych teorii demokracji (w szczególności koncepcji demokracji delibera-
cyjnej) brak instytucjonalnego udziału obywateli w procesach decyzyjnych oznacza słabość
samej demokracji. Nie wchodząc w szczegóły dotyczące zasadności takiego ujęcia, warto
zwrócić uwagę, że w Polsce rozwija się instytucjonalny dialog obywatelski, który nie tylko
umożliwia obywatelom udział w decydowaniu politycznym, ale wręcz wymusza na wła-
dzy włączanie ich do procesów decyzyjnych. Jednak – ponieważ rozważania Doktorantki
dotyczą dwóch podsystemów instytucjonalnych i nie włączają obywateli w obszar badań,
wątek, który poddaje krytyce nie umniejsza wysokiej oceny podstaw teoretycznych pracy,
niemniej jednak poddaje tę kwestię pod rozwagę Autorki.

Podsumowując ocenę teoretycznych podstaw pracy należy stwierdzić, że Autorka bardzo
dobrze orientuje się w literaturze z obszaru nauk o polityce i nauk o mediach, dotyczącej
podjętego tematu. Z powodzeniem przedstawiła problemowe zaplecze teoretyczne do ba-
dań nad wzajemnym oddziaływaniem na siebie dwóch podsystemów, funkcjonujących
we współczesnych systemach demokratycznych – politycznego i medialnego. Walorem
zaprezentowanych rozważań teoretycznych jest konsekwencja prowadzonej dyskusji na-
ukowej oraz zdolność problemowego ujęcia trudnych do wyjaśniania zjawisk.

ZASTOSOWANA METODOLOGIA I PRZEBIEG BADAŃ

Wieloaspektowy przedmiot badań wymaga zastosowania różnych metod i technik ba-
dawczych. Przedstawione do recenzji przedsięwzięcie naukowe było trudne do realizacji
i bardzo czasochłonne. Wyznaczone cele rozprawy wymagały uwzględnienia w nich podej-
ścia politologicznego i medioznawczego. Doktorantka z sukcesem zrealizowała założenia
badawcze. Świetnie uzasadniła i zastosowała wybrane metody i techniki badawcze.

Autorka, za najlepszą metodę badawczą do zrealizowania podstawowego celu projektu
słusznie uznała analizę systemową. Wybór ten został dobrze uzasadniony interdyscy-
plinarnym podejściem badawczym oraz charakterem przedmiotu badań – „postrzega-
nia polityki i mediów masowych w kategoriach systemu, stanowiącego uporządkowany

wewnętrznie w całość układ elementów, mających określoną strukturę” (s.18). Komplementarne (w stosunku do metody systemowej) było zastosowanie metody porównawczej, które posłużyło Autorce do omówienia i charakterystyki poszczególnych podmiotów: ugrupowań politycznych i nadawców publicznych, zestawienia funkcji, pełnionych przez partie polityczne i publiczne środki przekazu w poszczególnych kadencjach parlamentu oraz umożliwiło wskazanie cech wspólnych, cech specyficznych oraz różniących. Autorka uwzględniła również metody stosowane przez historyków, aby ukazać przebieg i kierunki rozwoju wzajemnych relacji badanych podmiotów. Na szczególne docenienie zasługuje skrupulatność badań i zastosowanych technik badawczych do analizy ogromnego i różnorodnego materiału badawczego – analizy dokumentów (ustaw, programów partyjnych, sprawozdań, stenogramów z posiedzeń sejmowych), analizy zawartości prasy i innych źródeł oraz obserwacji.

Walorem pracy jest z pewnością uzasadniony dobór metod i technik badawczych oraz niespotykana konsekwencja i skrupulatność przeprowadzonych analiz i opisu ich wyników. Autorka z powodzeniem odpowiedziała na postawione pytania i zweryfikowała hipotezy badawcze. Wyniki zaprezentowane w pracy mają ogromną wartość poznawczą, szczególnie w okresie przemian, jakie zachodzą obecnie w polskim systemie politycznym. Pewien niedosyt – w kontekście zaprezentowanych osiągnięć – budzi dość ogólnikowe podsumowanie projektu. Dostrzegam tutaj powściągliwość Autorki w formułowaniu bardziej zindywidualizowanej, pogłębionej refleksji. Zachowanie obiektywizmu jest atutem w debacie naukowej, lecz pozostawienie tak szerokiego materiału badawczego bez szczegółowego komentarza (na jaki – moim zdaniem – w pełni on zasługuje) wydaje się być praktyką dosyć zachowawczą. Z drugiej strony – taka wstrzemięźliwość opisu otwiera pole do eksploracji tematu w kolejnych publikacjach.

FORMALNE ASPEKTY ROZPRAWY

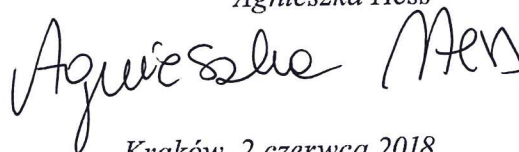
Praca napisana została ładną, poprawną polszczyzną, językiem formalnym, właściwym dla prac naukowych i jednocześnie przystępnym dla czytelnika. Chciałabym bardzo mocno podkreślić staranność edytorską i bibliograficzną rozprawy. Rzetelność z jaką Doktorantka doprecyzowuje wywód w przypisach rzeczowych i bibliograficznych jest rzadko spotykana. Gdyby rozprawa miała ukazać się w postaci książkowej – co gorąco rekomenduję – proponowałabym jednak skrócenie znaczącej części przypisów rzeczowych. W niektórych miejscach utrudniają one czytanie pracy, są zbyt drobiazgowo. Na docenienie zasługuje również bogata bibliografia, która może służyć sama w sobie jako spis literatury dla osób, zajmujących się problematyką wzajemnych relacji mediów i polityki, systemów politycznych i systemów medialnych, komunikacji politycznej a także mediatyzacji poli-

tyki. Autorka zawarła w niej najważniejsze pozycje z dyscyplin: nauk o polityce (systemy polityczne, komunikacja polityczna) i nauki o mediach (systemy medialne, komunikacja polityczna, analiza mediów).

KONKLUZJA

Pragnę podkreślić, że z uwagi na zalety przedstawionej rozprawy pt. „Parlamentarne partie polityczne wobec nadawców publicznych w III Rzeczypospolitej Polskiej”, o których była mowa wyżej – przede wszystkim niezwykłą rzetelność przeprowadzonych badań, staranność wywodu, wieloaspektowe i problemowe ujęcie zagadnienia, obszerny materiał badawczy, a także sposób opracowania zebranych materiałów oraz przystępny i precyzyjny styl narracji, praca z naddatkiem spełnia wymogi, stawiane rozprawie na stopień naukowy doktora. Zgodnie z art. 13 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r., wnoszę o dopuszczenie p. mgr Marii Wąsickiej-Sroczyńskiej do kolejnego etapu przewodu doktorskiego.

Agnieszka Hess

Kraków, 2 czerwca 2018